

GEZİ YAZILARI

Atatürk'ün Anılarındaki Karlsbad ya da Çek Cumhuriyeti'nin Kaplıca Şehri Karlovy Vary

H. Volkan Acar

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi

“30 Haziran 1918 Pazar günü öğleden sonra saat 07.30'da Karlsbad istasyonuna muvasalat edildi.”

Atatürk'ün Karlovy Vary (Karlsbad) anıları bu cümleyle başlıyor. Böbreklerindeki rahatsızlık nedeniyle tedavi için kaplıca şehri Karlovy Vary'ye gitmesi önerilen Atatürk, 30 Haziran 1918-1 Temmuz 1918 arasındaki süreyi burada geçirir. Kaldığı süre içinde doktorunun verdiği yeme, içme ve çamur banyosu gibi önerilere uyan Atatürk, günü gününe kaleme aldığı anılarında karşılaştığı insanları, gezdiği yerleri, dost sohbetlerini, okuduğu kitapları, duygularını ve düşüncelerini kayda geçirmiştir. Bu yazılanlar incelendiğinde, Atatürk'ün Cumhuriyet'i kurduktan sonra gerçekleştirdiklerinin izlerini sürmenin de mümkün olduğu görülür.

Kasım 2018'de gittiğimiz Karlovy Vary, Çek Cumhuriyeti'nin en turistik şehirlerinden birisi. Atatürk'ün kaldığı ve o dönemdeki adı Rudolfs Hof pansiyon olan mekanın şimdiki adı Carlsbad Plaza. Karlovy Vary'deki birçok otelde orayı ziyaret eden ünlülerin adları plaketerle belirtilmiş. Bu plaketer kimi otellerin dış duvarlarında, kimilerinin bahçe zeminlerinde, kimi otellerin ise içlerinde yer alıyor. Carlsbad Plaza'nın dış duvarlarında ise yalnızca iki isme ait plaketer bulunuyor: Freud ve Atatürk.

Teplá nehri Karlovy Vary'nin ortasından kıvrıla kıvrıla akıyor. Prag tarafından geldiğimiz yolun başında ve şehrin girişinde eski otellerin peşpeşe sıralandığını görüyoruz. Kaiserbad ve Carlsbad Plaza yan yana, Hotel Pupp ise nehrin hemen karşısında.

Nüfusu 50.000 olan Karlovy Vary'nin eski kent merkezi iyi korunmuş durumda. Resmi olarak 1370'de kurulduğu bilinen şehirdeki yapıların büyük çoğunluğu ise 18. ve 19. yüzyıllardan kalma. Nehrin ikiye böldüğü şehrin merkezinde herhangi bir araca gereksinim duymadan gezebilir, keyifli yürüyüşlerle saatlerinizi geçirebilirsiniz. Eğer yürümekten çok hoşlanmıyorsanız, bir faytona atlayıp nal sesleri eşliğinde Karlovy Vary sokaklarının tadını çıkarmanız da mümkün...

Karlovy Vary'nin bu kadar ünlü olmasının temel nedeni şifalı diye bilinen sıcak su kaynakları. İnsanları bu kaplıca şehrine yüzyıllardır getiren başlıca neden, bozulan sağlıkları olmuş. İçme kürü, banyo kürü ve çamur banyosu yoluyla sağlıklarına kavuşmak için kente gelen bu ünlüler arasında Freud, Marx, Gogol, Dvorjak, Beethoven, Kafka ve Goethe gibi isimler sayılabilir.

Bohemya bölgesindeki bu şehirde bir çok yerde sıcak su kaynağı var. Merkezdeki sokaklar, ellerinde porselen bardaklarıyla dolaşan insanlarla dolu. Önce her köşebaşında bulunan büfelerin birinden rengarenk, ince kulplu bardaklardan alıyorsunuz. Sonra, bardağınızı gördüğünüz ilk kaynaktan doldurup sıcak suyu yudumlamaya başlıyorsunuz. Yürürken birkaç yüz metre ilerideki diğer suyu görünce oradan da bir bardak doldurup içiyorsunuz. Ellerinizdeki bardaklarla yaptığımız bu tur, siz sıcak su içmekten bıkana kadar devam ediyor.

Karlovy Vary'deki sıcak su kaynaklarının bir bölümünün üzerine revaklı, sütunlu yapılar kondurulmuş. Bunlardan birisi olan ve içerisinde Hygieia heykelinin de bulunduğu Vřidelní Kolonáda (Hot Spring Colonnade) kapalı bir mekanın içinde. Soğuktan üşüyenler, ellerinde bardaklarıyla buraya girip bardaklarını doldurup içmeye devam ediyorlar. Sıcak suyun buharıyla dumanlanan bu kapalı galeri, Atatürk'ün anılarında şiirsel bir dille anlatılıyor:

“Diğer bir menbaı havi binanın dahilinden musiki sadası işitiyordum. Oraya girdim. Medhalden sonra ortasından şelale şeklinde sıcak su fişkırان bir havuz, etrafında buhar ve su serpintilerinden saçlarını ve elbiselerini beyaz empermeabl serpuş ve mantolarla muhafaza etmiş genç, güzel çehreli kızlar, ellerinde pek uzun saplı ve bu saplar üzerinde müteharrik maşrapalarla su tevzi ediyorlar, daha ileride gayet uzun bir salon halk musiki nağamatına peşrev olarak sağdan sola devrediyor, bazı kimseler de kenarlarda ve ortadaki banklara oturmuşlar... Ben de devre karıştım.”

Karlovy Vary'ye dünyanın hemen her ülkesinden bir turist akımı olsa da, bu ziyaretçilerin önemli bir bölümünü Rusya, Doğu Avrupa ve eski SSCB ülkelerinden gelenler oluşturuyor. Bu nedenle hemen her yerde karşımıza Kril alfabesi çıkıyor. Alışveriş mekanları, oteller, kafeler ve restoranlar çoğunlukla bu turistlere hitap ediyor. Biz de bir öğlen, yemek için bir Gürcü lokantasını tercih ettik.

Otantik bir dekorasyona sahip Pirosmeni isimli bu restorana girdik ve menüyü inceleyerek kendi aramızda konuşmaya başladık. Biz bu konuşmaları yaparken yan masadaki ailenin dikkatinin bize yöneldiğini farkettilik. Gürcü yemekleri konusundaki bilgisizliğimiz ve kararsızlığımız anlaşılmiş olacak ki, bu aileden bir hanımefendi bize Türkçe olarak “isterseniz yardımcı olabiliriz” dedi. Bu öneriyi sevinerek kabul ettik ve sohbete başladık. Azerbaycan'dan geldiğini öğrendiğimiz bu Türk aile hangi yemeğin içinde ne olduğu ve nasıl yapıldıkları konusunda bizi ayrıntılı bir şekilde bilgilendirdi. Bu önerilerin doğrultusunda verdiğimiz siparişlerimizin tümünden çok memnun kaldık. Bir tür peynirli pide olan haçapurinin lezzeti ise olağanüstüydü.

Karlovy Vary'de geçirdiğimiz üç gün boyunca farklı kültürlerle ait güzel ve lezzetli yiyecekler yedik. Ama anılarına bakınca Atatürk'ün o kadar da şanslı olmadığını görüyoruz. Hem savaş döneminin yoklukları hem de uyması gereken diyet listesi gereğince beslenme konusundaki sıkıntılar bu anılarda açıkça göze çarpıyor:

“Saat 08.00'e yakın sabah kahvaltısını yapmak için otel Pupp'in lokantasına gittim. Bahçede oturdum. 21 numaralı güzel bir kızcağız, ne istediğimi sordu! Tereyağı yok, ekmek yok, şeker yok, süt yok. Şekersiz çay, iki yumurta ve bal getirdi. Neferim cebime yolda ufak bir parça kuru ekmeği sokmuş, onunla meseleyi h